

MEDIACIÓ ESCOLAR

M. Carme Boqué i Torremorell

La inquietud creixent pel deteriorament de la convivència en els centres educatius no deixa ningú indiferent. Docents, alumnat, famílies i autoritats educatives constaten que els objectius d'ensenyament i aprenentatge no poden limitar-se als continguts merament acadèmics. Educar consisteix, bàsicament, en formar persones capaces de viure i conviure en les nostres societats plurals enriquint-se mútuament.

La mediació contribueix a regular la convivència en el centre desenvolupant actituds i habilitats relacionals positives, prevenint la violència, intervenint constructivament enfront dels conflictes i propiciant la reparació responsable i la reconciliació entre persones que passen molt de temps juntes. De retruc, la millora en el clima del centre incideix positivament en la resta d'activitats educatives.

Què cal saber sobre la mediació escolar?

- La mediació escolar té per objectiu educar la convivència.
- Es basa en el diàleg, la cooperació i la responsabilitat de cada persona en el manteniment d'un clima pacífic.
- Accepta les diferències, no intenta canviar a les persones, ni les seves idees. Tan sols contribueix a evitar enfrontaments inútils i a crear consens.
- Parteix del fet que quan es produeix un conflicte no es tracta de "jo" o "tu", sinó de "jo" i "tu", és a dir, "nosaltres".
- Es dirigeix al conjunt de la comunitat educativa: alumnat, professorat, famílies i personal de serveis i d'administració.
- Tothom que s'hagi format pot fer de mediador/a.
- La mediació no s'aplica quan el conflicte requereix intervenció terapèutica o legal.
- Els processos de mediació resulten especialment efectius a l'hora de regular els conflictes que es produeixen entre persones que mantenen una relació quotidiana.
- Quan en un conflicte, la decisió final comporta que una persona "guanyi" i l'altra "perdi" no es pot dir mai que s'ha "solucionat" el conflicte.
- La mediació suposa una aportació a la cultura del diàleg, el consens i la pau en contrast a la cultura dominant del litigi, la controvèrsia i la guerra.

Què aporta la mediació als alumnes?

- La mediació contribueix a la formació integral dels alumnes.
- Ajuda a crear grup i caliu humà en un context d'aula on tothom és acceptat.
- Afavoreix la construcció d'actituds, valors i normes de manera efectiva i pràctica: no es tracta de dir què és correcte o no, ja que les activitats són participatives i s'utilitzen com a base per a la reflexió i acció.
- S'aprèn a defensar les pròpies idees (assertivitat), a posar-se en el lloc dels altres (empatia), a tenir en compte els respectius interessos (col·laborar), a escoltar per comprendre (escolta activa), a pensar (reflexivament, creativament i críticament) a implicar-se en la millora del propi entorn (participació activa), a comprendre, expressar i regular els sentiments (educació emocional), a defensar els drets de les persones (justícia social), ...
- Les nenes i els nens desenvolupen habilitats per fer front per si mateixos als conflictes que, de manera natural, viuran al llarg de la seva vida.

Com s'implementa la mediació a l'escola?

- Hi ha tres tipus d'actuacions possibles: activitats de tutoria, servei de mediació i projecte col·lectiu.
- Les activitats de tutoria són tasques molt senzilles que acostumen a tenir una fase lúdica, una de reflexió i una d'aplicació a noves situacions. El/la mestre/a accepta totes les opinions i evita donar solucions.
- El servei de mediació és una instància de regulació de conflictes que no substitueix les normes de convivència de l'escola. Actua educativament i preventivament ja que es fonamenta en la responsabilització i reparació, més que no en la sanció.
- El servei de mediació pot oferir-se a tots els membres de la comunitat o tan sols a l'alumnat. En el darrer dels casos, són el mateixos alumnes els que fan de mediadors/es.
- El projecte col·lectiu és un treball cooperatiu que realitzen els/les alumnes d'un grup de cara a millorar algun aspecte del seu entorn immediat.

Quin és el rol del mediador/a?

- En els centres on existeix un servei de mediació les persones que es troben en una situació conflictiva poden optar per demanar la intervenció del mediador.
- El mediador reuneix les persones en conflicte i els explica que treballaran per canviar la situació. La participació és sempre voluntària i allò que es diu és confidencial.
- El mediador no jutja, ni dóna consells, ni pren decisions: no té poder.
- Hi ha tres normes: parlar sense interrompre, evitar les desqualificacions i cooperar en la recerca d'una via de sortida.
- Els protagonistes del conflicte decideixen per ells mateixos allò que més els satisfà, el poder de decisió és a les seves mans.
- Un cop comença la trobada, el mediador escolta a cada persona per separat i mira de posar-se en el seu lloc per tal d'entendre com veu la situació, com la fa sentir i què li suposa.
- A continuació treballa per elaborar una definició conjunta del conflicte que reculli les preocupacions de cada part.
- Després convida a formular el màxim d'idees creatives i suggeriments per canviar la situació. Els protagonistes del conflicte n'escolliran les dues o tres més interessants i les exploraran, cooperant en la busca d'una via satisfactòria pels dos.
- Finalment, es pren una decisió de comú acord, el futur compliment de la qual depèn de que, durant la trobada, s'hagin transformat les actituds negatives d'una persona envers l'altra en reconeixement i revalorització mútues.
- És usual i recomanable el treball en comediació (2 mediadors), això permet que quan el conflicte és entre dos alumnes els mediadors siguin, també, alumnes; en canvi, entre docent i alumne els mediadors serien un/a docent i un/a alumne.

ENTRADA: convidar i explicar

- ✓ Convidar a mediar el conflicte
- ✓ Explicar què és i com funciona la mediació

M

INICI: benvinguda i normes

- ✓ Donar la benvinguda a les persones i presentar-se com a mediador/a
- ✓ Explicar que els mediadors/es no prenen partit, no jutgen, ni aconsellen
- ✓ Explicar les normes bàsiques:

E

1. Parlar i escoltar per torns
2. Parlar sense ofendre
3. Cooperar per canviar la situació

- ✓ Preguntar a cada persona: “Estàs d’acord amb aquestes normes?”

EXPLORACIÓ DEL CONFLICTE: el passat

D

- ✓ Dir: “Si us plau, explica’ns què ha passat i com t’has sentit”
- ✓ Escoltar activament: parafrasejar, clarificar, resumir i reformular
- ✓ Preguntar: “Vols afegir-hi res més?”

DEFINICIÓ D’INTERESSOS: el present

- ✓ Centrar-se en els interessos.
- ✓ Preguntar: “Què vols? Per què?”
- ✓ Escoltar activament: parafrasejar, clarificar, resumir i reformular
- ✓ Preguntar: “Què passaria si no hi ha acord? Què pensaries si et trobessis en el lloc de l’altra persona?”
- ✓ Dir: “Els teus interessos són ... correcte?”

I

CREACIÓ D’ALTERNATIVES: el futur

- ✓ Crear opcions
- ✓ Explicar el funcionament de la “pluja d’idees” :

A

1. Dir qualsevol idea que se t’ocorri
2. No jutjar ni discutir idees
3. Aportar el major nombre d’idees possible
4. Intentar pensar en idees originals

- ✓ Dir: “Si us plau, penseu en idees que us podrien convenir als dos. Alguna idea més?”
- ✓ Reduir, seleccionar les opcions més interessants o mirar-ne de combinar-les
- ✓ Avaluar les opcions.
- ✓ Preguntar: “És justa aquesta opció? Podríeu complir-la? Creieu que funcionarà?”

C

FINALITZACIÓ: pactes i compromisos

- ✓ Demanar a les persones que facin un pla d’acció: Qui farà què, quan, on i com?
- ✓ Demanar a cadascú que resumeixi el pla
- ✓ Preguntar: “Està el problema arreglat?”
- ✓ Fer una encaixada de mans amb cada persona
- ✓ Preguntar: “Voleu fer-vos una encaixada?”

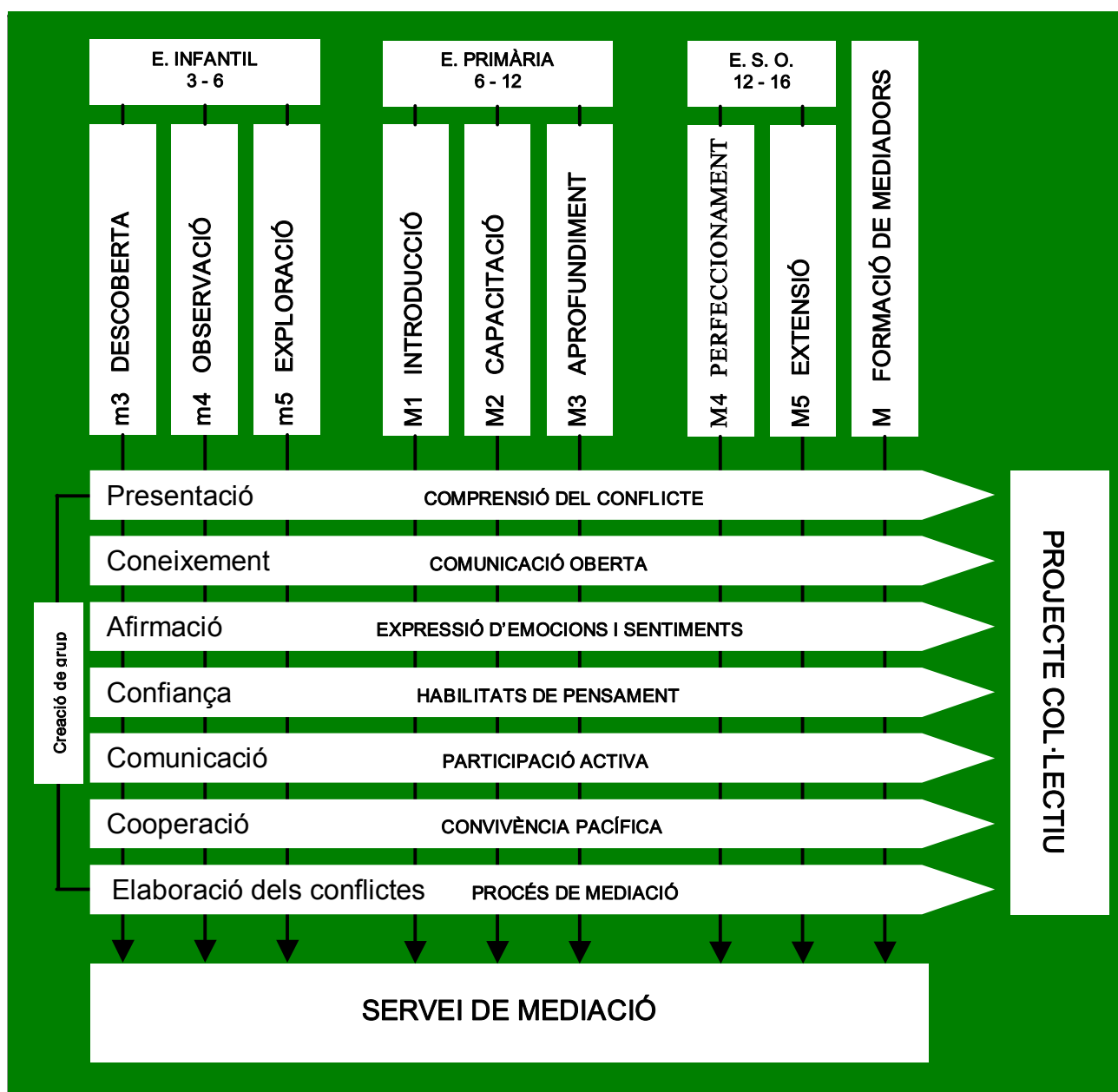
I

SORTIDA: resultats i modificacions

- ✓ Avaluar els resultats
- ✓ Modificar els acords, si cal.

Ó

PROGRAMA DE MEDIACIÓ ESCOLAR

Boqué, M. C. (2002). *Guia de mediació escolar. Programa compresiu d'activitats. Educació primària i secundària obligatòria*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

* Els mòduls corresponents a l'educació infantil (m3: DESCOBERTA; m4: OBSERVACIÓ; m5: EXPLORACIÓ) es presenten a l'obra:

Boqué, MC.; Corominas, Y.; Escoll, M. i Espert, M. (2005). *Fem les paus. Mediació 3-6 anys. Proposta de gestió constructiva, creativa, cooperativa i crítica dels conflictes*. CEAC-Planeta.

Primers passos en mediació...

EDUCACIÓ INFANTIL

Professorat:

- aplicació del procés de mediació en la gestió dels conflictes de l'aula
- titelles: representació de conflictes quotidians i solucions possibles

Alumnat:

- racons: espai d'arreglar problemes, porta de la pau...
- cadires: boca /orella

EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Professorat:

- aplicació del procés de mediació en la gestió dels conflictes de l'aula
- tutoria: programa de mediació 6 – 12
- mediador: pràctica de la mediació amb alumnes de d'altres tutories

Alumnat:

- càrrecs: alumne mediador
- cadires: 3 cadires per fer mediació
- pati: alumnes de 3r. cicle com a mediadors

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Professorat:

- aplicació del procés de mediació en la gestió dels conflictes de l'aula
- tutoria: programa de mediació 12 – 16
- mediador: pràctica de la mediació amb alumnes de d'altres tutories
- suport: recomanar i utilitzar mediació en situació de conflicte
- assessorament: PME del Departament d'Ensenyament
- servei de mediació: implicació com a coordinador o mediador

Alumnat:

- mediació entre companys: formació en mediació i exercici de la mediació
- servei de mediació: implicació com a coordinador o mediador de l'equip de mediació del centre integrat per pares, mares, persones d'administració i serveis, professors/es i alumnes

BIBLIOGRAFIA

- Alzate y Sáez de Heredia, R. (1998). *Análisis y resolución de conflictos. Una perspectiva psicológica*. Bilbao: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco.
Obra que realitza aportacions interessants des del camp de la psicologia. Compta amb un capítol final dedicat a l'escola i amb una bibliografia extensa.
- AMANI (1995). *Educación intercultural. Análisis y resolución de conflictos*. Madrid: Consejería de Educación y Cultura, Dirección General de Juventud.
Guia elaborada pel col·lectiu AMANI per afavorir la convivència entre persones de diferents tradicions culturals. Activitats pensades per treballar l'educació intercultural en el temps lliure.
- Boqué, M.C. (2002). *Guía de la mediación escolar. Programa comprensivo d'activitats, etapes primària i secundària*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat (para la versión en castellano: Octaedro).
L'obra realitza una introducció teòrica a la mediació escolar i, seguidament, presenta un programa de mediació basat en la creació de grup, el desenvolupament de diferents blocs temàtics, la formació d'un equip de mediació i la realització d'un projecte col·lectiu. Inclou activitats per treballar amb alumnes des dels 6 als 16 anys d'edat (tutoria, crèdit variable, eixos transversals...).
- Boqué, M.C. (2005). *Temps de mediación*. Barcelona: CEAC-Planeta.
Taller de 30 hores per formar equips de mediació a l'àmbit educatiu, especialment indicat per a l'etapa secundària. Conté orientacions per a la persona formadora, dossier de treball per als alumnes, material fotocopiabla, manual del mediador, 10 situacions de mediació comentades per fer role-playing i presentació de la mediació en Flash.
- Boqué, M. C. (2003). *Cultura de mediación y cambio social*. Barcelona: Gedisa.
Estudi del procés de mediació tan a nivell teòric com pràctic: orígens i història, revisió del concepte de mediació, models, descripció del procés i cultura de mediació. A causa de la seva versatilitat, es considera la mediació com una estratègia valuosa per a les nostres societats canviants i farcides de conflictes.
- Boqué, M.C. (2005). *Temps de Mediación*. Planeta-CEAC.
Taller pràctic de 30 hores per crear i mantenir equips de mediació escolar: orientacions per a la persona formadora, dossier per als alumnes, CD amb presentació de la mediació en Power Point i material fotocopiabla.
- Boqué, M.C.; Corominas, Y.; Escoll, M.; Espert, M. (2005). *Fem les paus. Mediación 3 – 6. Proposta de gestió constructiva, creativa, cooperativa i crítica dels conflictes*. Planeta-CEAC (en premsa).
Aquesta proposta pedagògica s'avança a la *Guia de mediación escolar* i en la mateixa línia planteja nombroses activitats pràctiques per tal de crear relacions positives entre els nens i nenes de l'escola i de facilitar vies positives a l'hora de fer front als conflictes.
- Brandoni, F. (comp.) (1999). *Mediación escolar. Propuestas, reflexiones y experiencias*. Buenos Aires: Paidós.
Diversos autors/es contribueixen a oferir una visió de la mediación escolar atenent a pràctiques existents, programes avaluats i grau de desenvolupament. Consta de tres parts: 1) Presentació dels programes de resolució de conflictes a l'escola (experiències nord-americanes); 2) Distintes perspectives sobre els conflictes escolars i tipus d'intervenció; 3) Implementació i avaluació de programes de mediación escolar. Resulta interessant la bibliografia facilitada per cada autor/a.

- Casamayor, G. (coord.). (1998). ***Cómo dar respuesta a los conflictos. La disciplina en la enseñanza secundaria***. Barcelona: Graó.
Col·laboracions de diversos autors que aborden temàtiques de mediació, diversitat, autoestima, normes de convivència, comunicació i participació al centre, tipologia de conflictes, etc. Conté un article sobre el primer programa de mediació escolar implementat al País Basc.
- Cascón, P. i Beristáin, C. M. (1986). ***La alternativa del juego I. Juegos y dinámicas en educación para la paz***. Madrid: La Catarata.
Recull de recursos didàctics basats en el joc cooperatiu per tal de construir grup amb els membres d'una classe, per exemple.
- Community Boards i Alzate, R. (2000). ***Resolución del conflicto. Programa para bachillerato y ed. Secundaria (Tomos I y II)***. Bilbao: Mensajero.
Es tracta d'una adaptació dels programes experimentats des del 1982 als EEUU. Aquests programes tenen com a objectiu primordial contribuir a l'establiment d'una cultura de pau als centres educatius. Els continguts giren al voltant del conflicte, emocions, comunicació, cultura, mediació i implementació de programes.
- Cornelius, H. i Faire, S. (1996). ***Tú ganas, yo gano. Cómo resolver conflictos creativamente ... y disfrutar con las soluciones***. Madrid: Gaia Ediciones.
Text de difusió, escrit amb l'estil de les obres d'autoajuda, optimista i de fàcil lectura. Una atractiva introducció al tema.
- Crary, E. (1994). ***Crecer sin peleas. Cómo enseñar a los niños a resolver conflictos con inteligencia emocional***. Barcelona: Integral.
Manual pràctic sobre com afrontar els conflictes amb infants a partir dels tres anys. Aporta consells i material de treball (jocs d'avaluació) per dur a la pràctica. Adreçat fonamentalment a pares i mares.
- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. (2003). ***La convivencia en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques***. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
Document que vertebrava la convivència als centres al voltant de tres eixos principals: formació, prevenció i intervenció. Recull experiències pràctiques en cadascun d'aquests àmbits i s'acompanya d'un CD-Rom amb materials per a la formació en competència social i d'un DVD amb tres experiències de mediació a l'ensenyament secundari. Es pot consultar a la web www.gencat.ense.
- Díaz, B. i Liatard-Dulac, B. (1998). ***Contre violence et mal-être. La médiation par les élèves***. París: Nathan.
Les autores descriuen els programes de mediació entre companys que han experimentat des del 1993 a la perifèria de París. Encoratgen a utilitzar aquest tipus de programes i expliquen com implantar-los i avaluar els resultats.
- Diez, F. i Tapia, G. (1999). ***Herramientas para trabajar en mediación***. Buenos Aires: Paidós.
Des de la pràctica com a mediadors a l'Argentina, els autors analitzen els elements més significatius del procés de mediació: comunicació, confiança, percepció, narratives, legitimació, reenquadrament, l'estil del mediador, etc. Com a bases teòriques, reconeixen les influències del model de Harvard (William Ury), del model transformatiu (Robert Bush i Joseph Folger) i del model circular-narratiu (Sara Cobb).
- Faber, A. i Mazlish, E. (1997). ***Cómo hablar para que sus hijos le escuchen y cómo escuchar para que sus hijos le hablen***. Barcelona: Medici.
Obra adreçada a pares i mares que proposa estratègies per ajudar els fills/es a afrontar sentiments, col·laborar, desenvolupar l'autonomia, millorar l'autoestima, etc. Ofereix consells pràctics i alternatives al càstig com a recurs en front del conflicte.
- Fernández, I. (1999). ***Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad***. Madrid: Narcea.

Obra dividida en dues parts ben diferenciades: (a) anàlisi de les causes psicològiques i socials de la violència i (b) agressió i àmbits d'actuació per abordar aquesta temàtica.

Girard, K. i Koch, S. J. (1997). ***Resolución de conflictos en las escuelas. Manual para educadores***. Buenos Aires: Granica.

Es tracta d'una obra per treballar i introduir el tema en grups d'educadors, ja que facilita programes, exercicis i recursos.

Horowitz, S. R. (1998). ***Mediación en la escuela. Resolución de conflictos en el ámbito educativo adolescente***. Buenos Aires: Aique.

En el llibre es desenvolupa el programa "Mediación en la Escuela" que comparteix propostes teòriques amb l'enfocament de Harvard i de CREnet. L'autora presenta nocions fonamentals i exercicis pràctics per aplicar al centre educatiu des d'una posició transformadora.

Johnson, D.W. i Johnson, R.T. (1999). ***Cómo reducir la violencia en las escuelas***. Buenos Aires: Paidós.

Obra pràctica i informativa sobre actuacions educatives en la prevenció de la violència i la solució pacífica dels conflictes, entre les què destaca la mediació i el treball cooperatiu.

Judson, S. (ed.) (2000). ***Aprendiendo a resolver conflictos en la infancia. Manual de educación para la paz y la noviolencia***. Madrid: Catarata.

El manual mostra el resultat del treball sobre educació per a la pau realitzat en diverses escoles de Filadelfia. Incideix de forma especial en l'autoestima, autoconcepte, el fet de compartir... i ofereix algunes indicacions a les famílies. Al final presenta una selecció de literatura infantil i de jocs cooperatius.

Romero, C. (1999). ***Mediación escolar. (Quadern d'estudi núm. 2)***. Barcelona: ICESB.

Breu síntesi informativa sobre la mediació escolar, els elements que la conformen i les aportacions que realitza

Torrego, J. C. (coord.) (2000). ***Mediación de conflictos en instituciones educativas. Manual para formación de mediadores***. Madrid: Narcea

Proposta de mediació escolar que aborda els principals temes que cal plantejar-se a l'hora d'introduir la mediació als centres. Proposa algunes activitats i aporta materials per a la formació de mediadors.

Université de Paix (2000). ***Graines de médiateurs. Médiateurs en herbe***. Bruxelles: Memor.

Introducció a la mediació escolar i proposta d'activitats pràctiques. Adreçat a l'educació primària.